

ISONKYRÖ

ISONKYRÖN KUNNAN EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN SUUNNITELMA

2023–2027

Sisällys

Johdanto.....	3
Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä	3
Mitä on ehkäisevä päihdetyö.....	4
Kansallinen päihde- ja riippuvuusstrategia.....	5
Päihteiden käyttö ja rahapelaaminen Isossakyrössä.....	7
Alkoholin riskikäyttö	8
Tupakkatuotteiden käyttö	9
Huumausaineiden käyttö	10
Haitallinen rahapelaaminen	11
Etelä-Pohjanmaan päihdetilanne ja asenneilmasto.....	12
Päihteiden haitoilta suojaavat tekijät ja riskitekijät.....	12
Lasten ja nuorten päihdetyö	13
Työikäisten päihdetyö.....	14
Ikääntyvien päihdetyö.....	15
Pakka-toimintamallit.....	15
Alueellinen yhteistyö	16
Tavoitteet.....	17
Suunnitelman seuranta ja arviointi.....	18
Lähteet	19

Johdanto

Päihdeongelmat ovat mielenterveysongelmien lisäksi yksi suurista uhkista kansanterveydelle ja -taloudelle. Päihdeongelmilla on kokonaisvaltainen vaikutus henkilöiden elämään, terveyteen ja hyvinvointiin, ja siksi on tärkeää pystyä puuttumaan alkaviin ongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Ehkäisevä päihdetyö on myös aina kustannustehokkaampaa kuin korjaava päihdetyö. Pitkäjänteinen ehkäisevä päihdetyö varmistaa kuntalaisten työ- ja toimintakyvyn myös tulevaisuudessa.

Isonkyrön kunnassa ei ole aikaisemmin ollut ehkäisevän päihdetyön suunnitelmaa ja se laaditaan tukemaan kunnan hyvinvointisuunnitelman tavoitteita. Suunnitelma tarkastetaan neljän vuoden välein, mutta sitä voidaan päivittää tarvittaessa, esimerkiksi olosuhteiden muuttuessa olennaisesti. Lähtökohtana on, että ehkäisevä päihdetyö ja varhainen puuttuminen tulee huomioida kaikilla kunnan palvelualueilla. Päihdehaitoilta suojaavia tekijöitä tulee ylläpitää ja riskitekijöitä vähentää. Asia tulee huomioida myös päätöksenteossa, varmistamalla riittävät resurssit ja edellytykset kuntalaisten palveluiden tuottamisessa. Tiivis yhteistyö hyvinvointialueiden, muiden viranomaisten ja päihdetyötä tekevien yhdistysten kanssa on myös ehdoton edellytys tavoitteisiin pääsemiseksi.

Tämän suunnitelman on laatinut hyvinvointijohtaja yhteistyössä etsivän nuorisotyön, nuorisopalveluiden sekä sivistyspalveluiden kanssa.

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä

Laki ehkäisevästä päihdetyöstä tuli voimaan 1.12.2015. Lain mukaan ehkäisevään päihdetyöhön kuuluu alkoholi-, tupakka-, huume- ja rahapelihaittojen ehkäisy. Lain tavoitteena on edistää terveyden ja hyvinvoinnin tasa-arvoa, varmistaa ehkäisevän päihdetyön edellytykset koko maassa sekä tukea erityisesti kuntia ja alueita kehittämään ehkäisevää päihdetyötä yhteistyössä yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 5 §

Kunta huolehtii ehkäisevän päihdetyön tarpeen mukaisesta organisoinnista alueellaan ja nimeää ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen.

Toimielimen tehtävänä on:

- 1) huolehtia kunnan päihdeolojen seurannasta ja niitä koskevasta tiedotuksesta;
- 2) huolehtia siitä, että päihdehaittoja ja niiden vähentämistä koskevaa tietoa tarjotaan yksityisille henkilöille ja koko väestölle;
- 3) lisätä ja tukea päihdehaittoja ehkäisevien toimien osaamista kaikissa kunnan tehtävissä;
- 4) esittää ja edistää ehkäisevän päihdetyön toimia kunnan hallinnossa, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa, sivistys-, liikunta- ja nuorisotoimessa sekä elinkeinotoimessa;
- 5) huolehtia siitä, että 4 kohdassa tarkoitettujen kunnan toimien sovitetaan yhteen poliisin, alkoholilain (1143/1994) ja tupakkalain (693/1976) noudattamisen valvonnan, elinkeinoelämän ja erityisesti ehkäisevään päihdetyöhön osallistuvien yleishyödyllisten yhteisöjen ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvien ja sitä tukevien toimien kanssa.

Kunnan ehkäisevään päihdetyöhön sovelletaan lisäksi, mitä terveydenhuoltolain (1326/2010) 11 ja 12 §:ssä säädetään terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä sekä sitä koskevasta suunnittelusta ja raportoinnista.

Mitä on ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevä päihdetyö on osa terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämistä. Sen tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden käytön haittoja niin päihteiden käyttäjille, heidän läheisilleen kuin yhteiskunnalle. Työllä pyritään vaikuttamaan päihteiden kysyntään ja saatavuuteen, ja sitä kautta päihteiden käyttöön. Työn tarkoituksena on myös lisätä ymmärrystä päihteiden käytöstä ja niihin liittyvistä ilmiöistä, sekä edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista päihteisiin liittyvissä asioissa.

Kysyntään voidaan vaikuttaa vuorovaikutteisella päihdekasvatuksella ja oikeanlaisella viestinnällä, tarjoamalla tietoa päihteistä ja niiden vaikutuksista, ja

pyrkä näin motivoimaan ihmisiä tekemään omaa hyvinvointia edistäviä valintoja. Laadukkaalla päihdetyöllä voidaan myös vaikuttaa päihde- ja riippuvuusongelmien lieveilmiöihin, kuten näpistykseen, väkivallantekoihin ja hyväksikäyttöön.

Saatavuuteen voidaan vaikuttaa erilaisilla viranomaisten toimilla, joilla rajoitetaan ja säädellään päihteiden myyntiä tai anniskelua esimerkiksi ravintoloissa ja julkisissa tiloissa sekä tilaisuuksissa. Näitä toimia tehdään pääasiallisesti yhteistyössä viranomaisten ja alkoholia myyvien ja markkinoivien elinkeinonharjoittajien kanssa.

Kansallinen päihde- ja riippuvuusstrategia

Päihde- ja riippuvuusstrategia pitää sisältää painopisteet ja suuntaviivat yhteiselle kehittämistyölle vuoteen 2030. Strategian taustalla on tunnistettu tarve ohjata kokonaisvaltaisemmin alkoholiin, tupakkaan, huumausaineisiin ja rahapelaamiseen liittyviä riskejä, haittoja ja ongelmia ja mahdollisuuksia niiden ehkäisemiseksi ja hoitamiseksi. Strategiassa rahapelaamisen yhteydessä käsitellään myös digipelaamista.

Strategialla on 5 painopistettä: tuetaan päihteitä käyttävien ja riippuvuushaittoja kokevien ihmisten oikeuksia, vahvistetaan asiantuntijuutta, yhteistyörakenteita, tietoperustaa ja tiedonkulkua, tuetaan toimivia ja etsitään uusia ratkaisuja, varmistetaan ehkäisevän päihdetyön ja päihde- ja riippuvuuspalveluiden laatu ja saatavuus, varmistetaan päihde- ja riippuvuusasiantuntemus ja yhteistyö valtioneuvostotasolla.

Strategian painopisteet ohjaavat ja tukevat suunnittelua, kehittämistä, yhteistyötä ja poliittista päätöksentekoa. Painopisteitä konkretisoidaan ja toimeenpannaan hallituskausittain sovituin toimenpitein.

Strategia on osa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen periaatepäätöstä ja tasa-arvo-ohjelmaa ja yhteistyössä mielenterveysstrategian ja itsemurhien ehkäisyohjelman kanssa. Strategia tukee

YK:n kestävän kehityksen tavoiteohjelman toimeenpanoa. Strategiatyössä tehdään laajaa yhteistyötä eri strategioiden ja ohjelmien kanssa.

Strategian painopisteiden tarkemmat määritteet:

Painopiste 1. Yhtäläiset oikeudet

Päihde- ja riippuvuustyön lähtökohtana tulee olla päihteitä käyttävien, riippuvuushaittoja kokevien ja päihdepalveluiden piirissä olevien sekä heidän läheistensä yhtäläiset oikeudet. Oikeuksien toteutuminen vaatii ammattilaisilta kunnioittavaa kohtaamista, sukupuolen moninaisuuden ja etnisyyden merkityksen ymmärtämistä. Päihdeiden käyttöön ja riippuvuuteen liittyy edelleen kielteinen leima, jota on tietoisesti vähennettävä arjessa. Päihde- ja riippuvuustyössä tulisi huomioida sukupuolten tasa-arvo, syrjimättömyys, moninaisuuden kohtaaminen ja kulttuurisensitiivisyys.

Painopiste 2. Sujuva yhteistyö ja tiedonkulku sekä laaja-alainen asiantuntemus ja tietoperusta

Päihde- ja riippuvuustyötä voidaan tehostaa, kun pyritään aktiiviseen yhteistyöhön, huolehditaan tiedonkulusta, jaetaan asiantuntemusta ja nojataan vahvaan tietoperustaan. Parhaimmillaan löydetään keinoja, joilla voidaan paremmin jakaa tietoa ajankohtaisesta tutkimuksesta ja onnistumisista kehittämistyössä. Päihde- ja riippuvuusilmiön eri puolien esiintuomiseksi tulee vahvistaa moniäänisyyttä myös asiantuntijuudessa. Esimerkiksi kokemus- ja vertaisasiantuntijat rikastavat kuvaa muutostarpeista. Eri alojen osaamista päihde- ja riippuvuusilmiöistä on tarpeen vahvistaa viemällä näitä sisältöjä perus- ja täydennyskoulutukseen.

Painopiste 3. Vaikuttava alkoholi-, tupakka- ja nikotiini-, huume- ja rahapelipolitiikka

Politiikkatasolla kehityskulut eroavat toisistaan alkoholissa, tupakka- ja nikotiinituotteissa, huumausaineissa ja rahapelaamisessa, jonka vuoksi niitä on tarpeen tarkastella myös erikseen. Kaikissa politiikoissa nojataan tutkittuun tietoon sekä sen perusteella valittaviin politiikkatoimiin. Keinot politiikan parhaaseen toteuttamiseen valitaan hallituskausittain.

Painopiste 4. Laatua ehkäisevään päihdetyöhön ja päihde- ja riippuvuuspalveluihin

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus tarjoaa mahdollisuuksia päihde ja riippuvuustyön keskeisten sisältöjen edistämiseen tulevissa rakenteissa. Tässä yhteydessä varmistetaan tarpeenmukaiset, asiakaslähtöiset palvelut, niiden saavutettavuus, saatavuus ja kohdentaminen eri syistä haavoittuville ryhmille niiden erityistarpeet huomioiden. Kokemusasiantuntijoiden, vertaistoimijoiden ja asiakkaiden kokemuksia hyödynnetään palveluiden, palveluketjujen ja tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Resurssien lisäksi on varmistettava palveluiden yhdenmukaisuus ja yhteensovittaminen sekä haittojen vähentämisen toimet. Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma päivitettiin strategiaa valmisteltaessa, ja sen toimeenpanoa jatketaan painottaen eritoten väliarvioinnissa esiinnousseita haasteita ja uusia avauksia. Huomiota kiinnitetään muun muassa alkoholin riskikäytön, tupakka- ja nikotiinituotteiden, huumeiden ja muiden päihtymistarkoituksessa käytettävien aineiden käytön sekä haitallisen rahapelaamisen varhaiseen tunnistamiseen, vähentämisen ja lopettamisen tukeen.

Painopiste 5. Yhteisin linjauksin valtioneuvostotasolla

Päihde- ja riippuvuusilmiö on moniulotteinen ja yhteistyötä on tehtävä eri hallinnonaloilla. Yhteistyöstä eri valtioneuvostotason ohjelmien ja strategioiden välillä sovitaan hallituskausittain.

Toteutus käytännössä

Strategian painopisteet ohjaavat ja tukevat suunnittelua, kehittämistä, yhteistyötä ja poliittista päätöksentekoa. Painopisteitä konkretisoidaan ja toimeenpannaan hallituskausittain sovituin toimenpitein. Käytännössä strategiaa toimeenpannaan esimerkiksi ohjelmien, periaatepäätösten, lakiuudistusten ja Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusohjelman kautta. Kulloinkin priorisoitavat toimet kootaan toimeenpanosuunnitelmaan, jonka etenemistä arvioidaan säännöllisesti.

Päihteiden käyttö ja rahapelaaminen Isossakyrössä

Tutkimukset osoittavat, että hyvinvointiongelmien kasautuvat helposti ja päihdehaittoja esiintyy enemmän alemmissa sosioekonomisissa luokissa. Esimerkiksi koulutuksen puute, työttömyys tai toimeentulovaikeudet lisäävät

haitallisen päihteidenkäytön riskiä. Alla olevat tilastotiedot on koottu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen THL:n ylläpitämästä Sotkanet.fi – tilastopalvelusta. Tilastotietoa kerätään säännöllisesti kouluterveyden kyselyillä peruskoululaisilta ja lukiolaisilta, mutta muut (täysi-ikäisten) tilastot perustuvat viranomaistietoon ja näin ollen niitä ei kaikilta osin joko löydy tai ne eivät kerro koko tilannetta.

Alkoholin riskikäyttö

Vuoden 2021 tilaston mukaan isokyröläisistä 8. ja 9. luokkalaisista ja 1. ja 2. vuoden lukiolaisista 12,7% on vähintään kerran kuukaudessa tosi humalassa. Peruskoululaisilla lukema on hieman noussut edellisvuodesta, kun taas lukiolaisilla se on laskenut.

Alue: Isokyrö Sukupuoli: Yhteensä

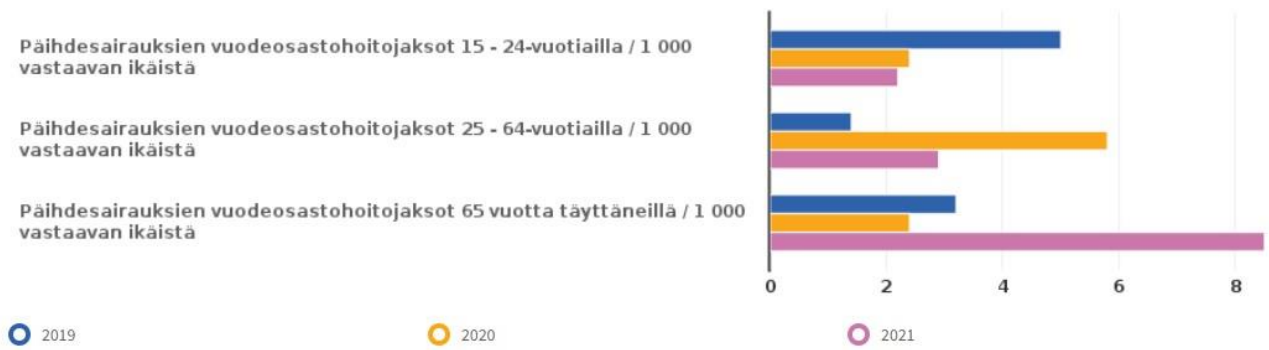

Valtakunnallisessa vertailussa vanhemman liiallisen alkoholin käytön haitoista Isokyrö on hieman koko maan keskiarvoa alempana.

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2017	2019	2021
Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) info ind. 4841	Koko maa	yhteensä	1,9	1,9	1,8
	Isokyrö		2,6	0,0	1,2
Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) info ind. 4766	Koko maa		5,2	5,3	5,3
	Isokyrö		10,8	7,6	2,5
Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) info ind. 4768	Koko maa		6,3	6,2	6,1
	Isokyrö		9,2	4,4	4,8

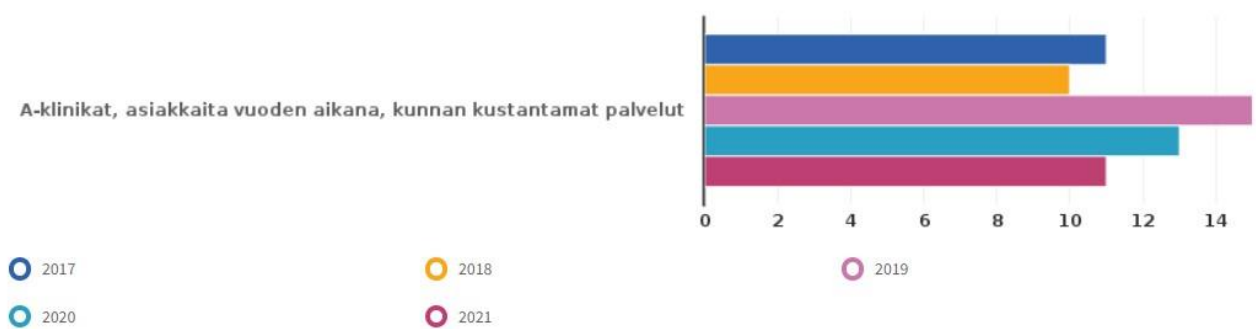
Päihdesairauksien vuodeosastojaksot ovat nousseet 65 vuotta täyttäneiden osalta vuosien 2020 ja 2021 välillä moninkertaisesti.

Alue: Isokyrö Sukupuoli: Yhteensä

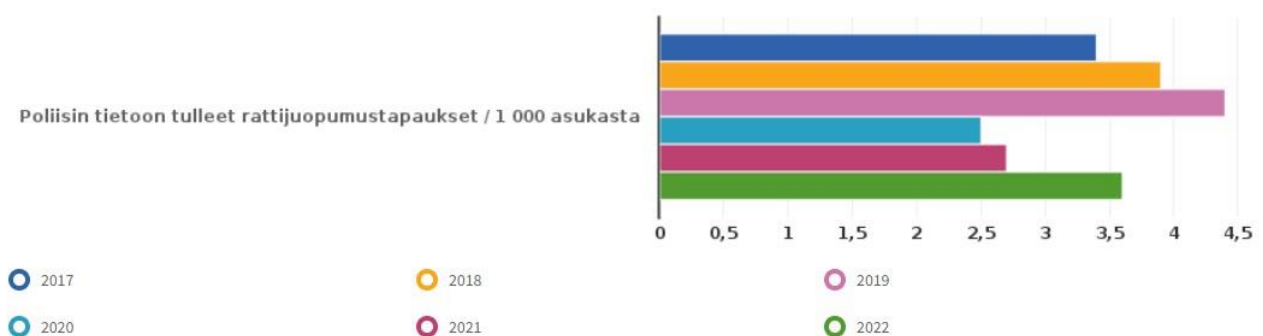
A-klinikan asiakkuudet per vuosi ovat hieman laskemaan päin.

info ind. 2113 Alue: Isokyrö Sukupuoli: Yhteensä

Poliisin tietoon tulleet rattijuopumukset ovat Isossakyrössä vuoden 2022 tilastossa hieman koko maan keskiarvoa 2,9 korkeammalla.

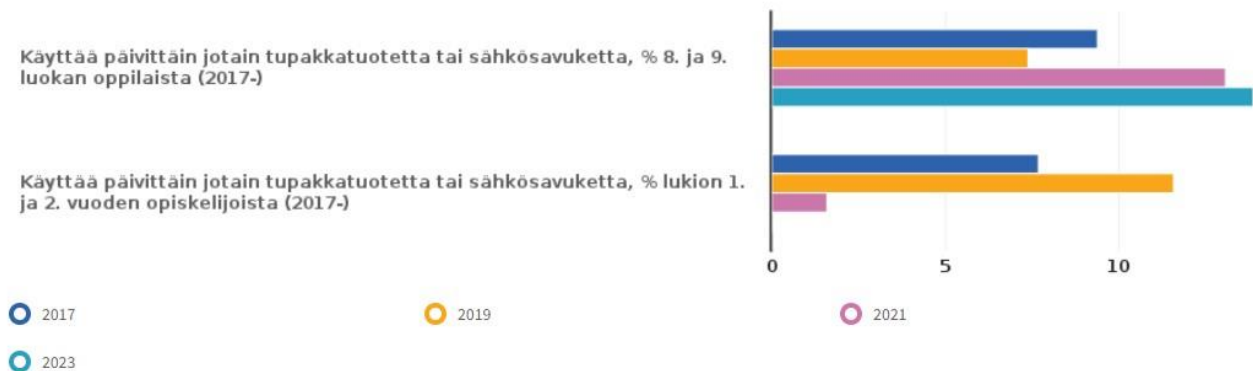
info ind. 3089 Alue: Isokyrö Sukupuoli: Yhteensä

Tupakkatuotteiden käyttö

Päivittäin jotakin tupakkatuotetta tai sähkösavuketta käyttävien 8. ja 9. luokkalaisten määrä 13,9% vuoden 2023 tilastossa on hieman korkeampi kuin koko maan kesiarvo 10,7%. 1. ja 2. vuoden lukiolaisten osalta ei ole saatavissa vuosien 2022 ja 2023 tilastoa, mutta vuonna 2021 koko maan keskiarvo 4,7% oli korkeampi kuin Isonkyrön lukiolaisten 1,6%.

Alue: Isokyrö Sukupuoli: Yhteensä

Huumeaineiden käyttö

Huumeiden kokeilussa isokyröläiset peruskoululaiset ja lukiolaiset ovat koko maan keskiarvoja alemmalla tasolla kokonaisuudessaan. Huolestuttavaa on kuitenkin huomata, että kokeilut ovat lisääntyneet nuoremmissa ikäluokissa verrattuna lukiolaisiin.

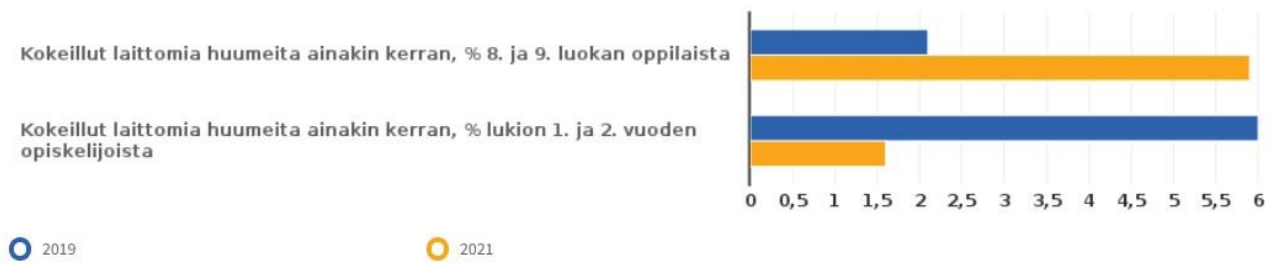
Kannabista on kokeillut vähintään kaksi kertaa 8. ja 9. luokkalaisista vuoden 2022 tilaston mukaan 3,3%, kun koko maan osalta lukema on 5,1%. Lukiolaisten osalta vastaavat lukemat ovat 0,0% ja 7,9%.

Alue: Isokyrö Sukupuoli: Yhteensä

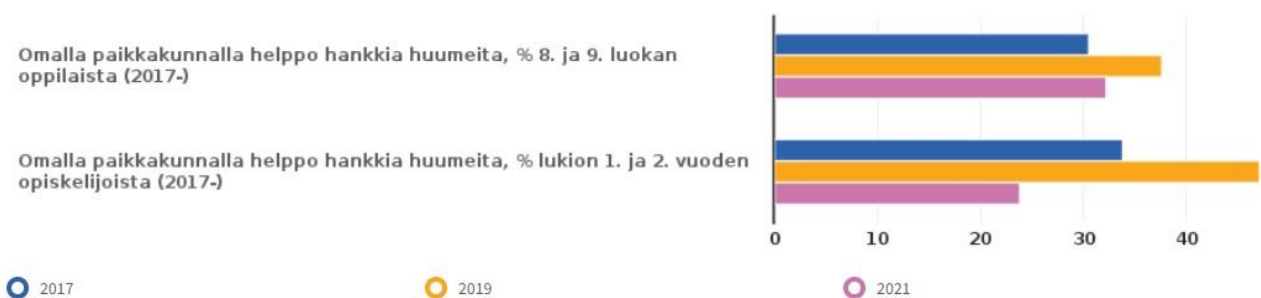
Laittomia huumeita ainakin kerran kokeilleita Isokyröläisiä 8. ja 9. luokkalaisia on 5,9%, kun koko maassa lukema on 8,1%. Lukiolaisten osalta vastaavat lukemat ovat 1,6% ja 12,6%.

Alue: Isokyrö Sukupuoli: Yhteensä

Huolestuttavaa on kuitenkin se, että sekä peruskoululaiset että lukiolaiset kokevat, että Isossakyrössä on suhteellisen helppoa hankkia huumeita.

Alue: Isokyrö Sukupuoli: Yhteensä

Haitallinen rahapelaaminen

Rahapeliin viikoittainen pelaaminen on laskenut edellisvuosista sekä 8. ja 9. luokkalaisten keskuudessa, kuin 1. ja 2. vuoden lukiolaisten keskuudessa.

Alue: Isokyrö Sukupuoli: Yhteensä

Etelä-Pohjanmaan päihdetilanne ja asenneilmasto

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue on tehnyt eri toimijoiden keskuudesta selvityksen heidän näkemyksistään Etelä-Pohjanmaan huumetilanteesta:

”Etelä-Pohjanmaan huumestrategia ja toimenpideohjelmaa varten vuonna 2021 haastateltiin yhteensä 14 eri henkilöä, jotka edustivat eri viranomaisia Etelä-Pohjanmaalla.

Haastatteluissa kerättiin tietoa huumeiden käyttöön liittyen. Nykytilanteesta kerrottiin, että Etelä-Pohjanmaalla huumeita saa helposti, huumeiden käyttö ja huumekekeilut ovat lisääntyneet ja nuorten asenne huumeita kohtaan on myönteisempi kuin ennen.

Haasteina haastateltavat toivat esille, että maakunnasta puuttuu nuorille suunnattuja matalan kynnyksen paikkoja. Nuorten asenne huumeita kohtaan on muuttunut sallivammaksi eikä neutraalia tietoa ole saatavilla. Haastateltavat kokivat, ettei viranomaisilla ole riittävästi osaamista sekä puheeksi ottoon että hoitoon ohjaamiseen. Myös vaihtoehtoisuus tuo oman haasteen yhteistyön tekemiseen eri viranomaisten välillä. Nuorten hoitopaikkojen vähyyttä koettiin isona haasteena maakunnan alueella.

Tulevaisuudesta haastateltavat toivat esille sen, että huumeiden käyttäjien hoitojärjestelmä on saatava kuntoon. Terveysneuvonnan tasapuolinen alueellinen toteutus ja neutraalin tiedon jakaminen nähtiin merkittävänä tekijänä huumeiden käytön aiheuttamien haittojen ehkäisyssä. Haastateltavien mielestä koulujen henkilökunnalle, viranomaisille ja työpaikoille tulee järjestää puheeksi ottoon liittyviä koulutuksia.”

Lähde: Etelä-Pohjanmaan alueellinen ehkäisevän päihdetyön suunnitelma

Päihteiden haitoilta suojaavat tekijät ja riskitekijät

Terveystieteiden tutkimuskeskus THL on määritellyt päihteiden haitoilta suojaavia tekijöitä ja riskitekijöitä. Niissä on huomattavissa paljon yhteneväisyyttä, esimerkiksi kasvuympäristö voi olla sekä suojaava tai riskitekijä, riippuen olosuhteista.

Suojaavia tekijöitä ovat yksilön, yhteisön tai yhteiskunnan piirteet, jotka ehkäisevät tai vähentävät riskiä päihdeiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön tai rahapelaamisen aloittamiseen tai ongelmien syntyyn.

Suojaavia tekijöitä ovat esimerkiksi turvallinen ja kannustava kasvuympäristö, kasvua tukeva varhaiskasvatus ja perusopetus, hyvät tunne- ja vuorovaikutustaidot, turvalliset ja luottamukselliset sosiaaliset suhteet lähiyhteisöissä, vallitseva päihteisiin ja muihin riippuvuuksiin liittyvä kulttuuri, eli päihde, tupakka- ja nikotiini- sekä rahapelihaittoja ehkäisevät ja stigmaa purkavat asenteet sekä päihdeiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden tai rahapelien vaikea saatavuus (esim. tiukka ikäraajakontrolli). Pienellä paikkakunnalla suojaavia tekijöitä ovat myös peruspalveluiden hyvä tarjonta, niiden säilyttäminen kunnan toiminnassa ja niiden kehittäminen vastaamaan jatkuvasti muuttuvaa maailmaa. Tärkeässä roolissa ehkäisevää päihdetyötä ajatellen on arjessa vierellä kulkijat nuorisotyöstä, etsivästä nuorisotyöstä, koulupsyykkari-toiminnasta sekä työvalmennuksessa. Toimijat, jotka perustyössään toteuttavat ehkäisevää päihdetyötä niin yksilö- kuin ryhmämuotoisestikin.

Riskitekijöitä ovat yksilön, hänen lähisuhteidensa, yhteisönsä tai yhteiskunnan ominaisuudet, tilanteet tai tapahtumat, jotka tietyissä olosuhteissa tai tietyissä ryhmissä lisäävät jonkin tietyn häiriön tai ongelman todennäköisyyttä.

Riskitekijöitä ovat esimerkiksi kasvuympäristön monimuotoiset ongelmat, kuten väkivalta ja laiminlyönnit sekä turvattomuus ja osattomuus, toimeentulon tai työllistymisen ongelmat, yksinäisyys, heikot sosiaaliset suhteet, sairastuminen, vallitseva päihteisiin ja muihin riippuvuutta aiheuttaviin, toimintoihin myönteisesti suhtautuva kulttuuri sekä päihdeiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden tai rahapelien helppo saatavuus (esim. ikäraajakontrollin heikkous).

Lasten ja nuorten päihdetyö

Päihde- ja riippuvuusongelmiin tulisi saada apua entistä varhaisemmassa vaiheessa. Tämä tarkoittaa myös sitä, että ongelma tulee pystyä tunnistamaan ja siihen tulee puuttua heti sen ilmettyä. Lasten ja nuorten osalta on tärkeää myös huomioida se, ettei tarkastella pelkästään lapsen ja nuoren omaa

päihdekäyttöä, vaan huomioidaan myös vanhempien mahdollinen päihdekäyttö ja sen heijastusvaikutukset lapseen ja nuoreen. Tämä vaatii tiivistä yhteistyötä neuvolan, varhaiskasvatuksen ja koulujen osalta, tavoitteena tuoda lapsiperheiden tuki ja ohjaus terveyden ja hyvinvoinnin palveluihin entistä lähemmäksi perheiden arkea, helposti saavutettavana.

Lapsille ja nuorille tulee tarjota terveellisiä, monipuolisia harrastamisen mahdollisuuksia, niin kunnan omissa harrastuskerhoissa, kuin paikallisesti toimivien yhdistysten ja seurojen taholta. Syrjäytymisen estämiseksi kannustetaan käyttämään kouluissa harrastusetsivä-toimintaa. Lapsia kannustetaan myös osallistumaan harrastekyselyihin ja muutenkin ilmaisemaan mielipiteitään heitä koskevien asioiden suunnittelussa. Oppilaskunnan ja nuorisovaltuuston aktiivinen toiminta lisää yhteisöllisyyden tunnetta. Lasten ja nuorten tapahtumissa tulee ottaa huomioon päihteettömyys.

Tämä vaatii myös sitä, että kouluissa on riittävästi henkilöstöä tukemassa lasten ja nuorten myönteistä kehitystä terveisiin elämäntapoihin ja heillä on riittävä osaaminen myös ehkäisevästä päihdetyöstä ja sen toimenpiteistä. Tärkeä osaamisalue on myös tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen.

Kunnan palveluissa nuorisopalvelut sekä etsivä nuorisotyö ovat sivistystoimen lisäksi tärkeimmät toimijat lasten ja nuorten osalta varhaisen tuen, palveluun ohjaamisen ja terveellisen elämäntavan ohjauksen osalta.

Varsinainen terveydenhuollollinen päihdetyö kuuluu hyvinvointialueiden terveyspalveluille.

Työikäisten päihdetyö

Työikäisten päihdetyö kohdentuu pääasiallisesti hyvinvointialueiden terveyspalveluille. Kunnat voivat kuitenkin tukea tätä järjestämällä päihteettömiä tapahtumia ja monipuolisia harrastusmahdollisuuksia myös aikuisille. Kunnat pystyvät myös järjestämään elintapaohjausta, jolla pyritään ohjaamaan henkilöitä kokonaisvaltaisesti terveellisempiin elämäntapoihin. Tätä työtä tehdään tiiviissä yhteistyössä hyvinvointialueen palveluiden kanssa. Työikäisten päihdetyö pitää sisällään myös kunnan omien työntekijöiden varhaisen tuen mallin päihde- ja riippuvuusasioiden osalta.

Ikääntyvien päihdetyö

Myös ikäihmisten päihdetyö kohdentuu pääasiallisesti hyvinvointialueiden terveyspalveluille. Ikäihmisten osalta kunnan tulee huomioida heidät omissa terveyden ja hyvinvoinnin palveluissaan, ehkäistä syrjäytymistä osallistumalla ja järjestämällä ikäihmisten tapahtumia, ja pyrkiä mahdollistamaan kotona asuminen mahdollisimman pitkään. Kunnan palveluita voidaan pyrkiä tuomaan lähemmäksi, joko kyläyhteisöihin tai jopa kotipalveluina. Muun muassa kirjastojen kotipalveluista on hyvää kokemusta. Elintapaohjausta voidaan järjestää myös ikäihmisille.

Pakka-toimintamallit

Pakka-toiminnassa otetaan käyttöön erilaisia menetelmiä, joilla ehkäistään alkoholin, nikotiinituotteiden ja rahapelien saatavuutta ja kehitetään vastuullista myyntiä. Pakka-mallia voidaan soveltaa erilaisille alueille ja toiminnasta tulee aina paikallisten toteuttajien näköistä. Parhaat tulokset saavutetaan, kun kaikkia toimintamallin osa-alueita ja keinoja toteutetaan samanaikaisesti.

Paikkakunnilla kannattaakin ideoida erilaisia, paikalliseen tilanteeseen sopivia toimintatapoja. Kuntien ja alueiden ehkäisevän päihdetyön toteutustavat, tarpeet ja resurssit ovat kuitenkin erilaisia. Jos kaikkien käytäntöjen toteuttaminen ei ole mahdollista yhtä aikaa, tulisi toiminnassa keskittyä alkoholin, tupakan ja rahapelien saatavuuteen.

Pakka-mallissa saatavuuden sääntely tuodaan osaksi ehkäisevää päihdetyötä. Tavoitteena on rajoittaa ikärajavaltavien tuotteiden eli alkoholin, tupakan ja rahapelien saatavuutta. Saatavuuden sääntelyllä ehkäistään alaikäisille myyntiä ja päihtyneille anniskelua. Sääntelyn perustana ovat lait ja säädökset, jotka Pakka-toiminta muuttaa paikalliseksi toiminnaksi.

Pakka-malli perustuu kunnan eri toimijoiden, viranomaisten ja paikallisen elinkeinon yhteistyölle. Myös kuntalaiset otetaan mukaan toimintaan. Toimijoiden verkostoa ylläpitää Pakka-koordinaattori, joka sovittaa yhteen eri toiminnot. Toimintaa suunnitellaan Pakka-työryhmissä. Toimintamalli tarjoaa

kunnille ja alueille konkreettisia työkaluja päihdehaittojen ehkäisyyn ja vähentämiseen. Mallia voidaan soveltaa erilaisille alueille, niiden tarpeiden ja resurssien mukaan.

Pakka-toiminnan osa-alueita ovat työn koordinointi ja suunnitelmallinen yhdessä tekeminen, elinkeinon omavalvonnan sekä vastuullisen myynnin ja anniskelun kehittäminen, viranomaisten valvonnan ja lupahallinnon tehostaminen, paikallisiin päättäjiin vaikuttaminen, nuorten, vanhempien ja muiden kuntalaisten aktivointi, toimiva mediayhteistyö.

Festari-Pakka on vastuulliseen juhlimiseen kannustava toimintamalli, jota voi hyödyntää kaikenlaisissa isoissa yleisötapahtumissa. Mallin avulla ehkäistään häiriökäyttäytymistä ja alaikäisten alkoholinkäyttöä tapahtumissa. Samalla lisätään tapahtuman ja kaupunkiympäristön viihtyisyyttä ja turvallisuutta. Festivaalien lisäksi Festari-Pakan idea sopii esimerkiksi urheilutapahtumiin, kaupunkitapahtumiin, opiskelijajuhliin ja koulun päättäjäviiikonloppuun. Festari-Pakkaa voi toteuttaa tapahtumissa eri tavoilla niiden kohderyhmän mukaan.

Vastuullinen tapahtuman järjestäminen on yhteistyötä. Tapahtumanjärjestäjä, kaupat, ravintolat, viranomaiset, nuoret ja vanhemmat tekevät yhteistyötä, jotta vastuullinen juhliminen onnistuu. Tapahtumanjärjestäjä ja alkoholin myyjät sopivat yhdessä keinoista, joilla alaikäisten päihteidenkäyttöä ja häiriöitä ehkäistään. Viranomaiset tehostavat valvontaa tapahtuman aikana. Yritykset huolehtivat, että henkilökunta on koulutettu vastuulliseen tarjoiluun ja myyntiin. Alaikäisille suunnatussa toiminnassa nuoret otetaan mukaan suunnitteluun alusta alkaen. Vastuullisuudesta tiedotetaan heidän näkökulmastaan. Vanhemmilla on keskeinen tehtävä juhlinnan valvomisessa, jos tapahtumaan osallistuu alaikäisiä nuoria.

Alueellinen yhteistyö

Etelä-Pohjanmaan alueella toimii yhteinen ehkäisevän päihdetyön työryhmä, johon kuuluu alueen kuntia, hyvinvointialueen työntekijöitä sekä ehkäisevää päihdetyötä tekeviä yhdistyksiä. Työryhmän tarkoituksena on keskustella alueen tilanteesta, jakaa hyviä toimintamalleja sekä suunnitella yhteisiä käytäntöjä. Työryhmän puheenjohtajana toimii Seinäjoen kaupunki ja koollekutsujana Etelä-

Pohjanmaan hyvinvointialue. Työryhmä kokoontuu muutamia kertoja vuodessa. Isonkyrön osalta työryhmään osallistuu hyvinvointijohtaja.

Tavoitteet

Isonkyrön kunnan ehkäisevän päihdetyön tavoitteet johdetaan kansallisesta päihde- ja riippuvuusstrategiasta sekä kunnan omasta hyvinvoinnin edistämisen suunnitelmasta. Tarkoituksena on edistää kuntalaisten kokonaisvaltaista hyvinvointia ikäryhmästä riippumatta. Tavoitteet otetaan huomioon kaikilla palvelualueilla toimintoja suunnitellessa.

1. Isonkyrön oman työryhmän perustaminen

Luodaan kunnan terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen työryhmä, joka tekee työtä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi, mukaan lukien ehkäisevä päihdetyö.

2. Varhainen puuttuminen ja toimenpiteet

Pyritään tunnistamaan ongelmat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja henkilö ohjataan oikeanlaisiin palveluihin. Lastensuojeluilmoituksia tehdään tarvittaessa.

3. Yhteistyö viranomaisten, hyvinvointialueen ja yhdistysten kanssa

Tehdään tiivistä yhteistyötä muiden ehkäisevää päihdetyötä tekevien tahojen kanssa, järjestetään yhteistä päihde- ja päihteenkäyttönä toimintaa ja tapahtumia, jaetaan hyviä käytäntöjä.

4. Osaava henkilökunta

Varmistetaan koulutuksella, että henkilökunta on osaavaa. Huomioidaan koulutuksessa myös muut päihdetyöhön vaikuttavat osa-alueet, kuten esimerkiksi tunnetaitojen opettaminen.

5. Riittävät resurssit

Varmistetaan, että henkilöstöä on riittävästi tunnistamaan ongelmia ja tekemään ehkäisevää työtä. Haetaan vuosittain rahoitus etsivälle nuorisotyölle. Varmistetaan, että koulutusmäärärahat ovat riittävät.

Suunnitelman seuranta ja arviointi

Suunnitelman toteutumista tarkastellaan vuosittain kunnan hyvinvoinnin vuosiraportin yhteydessä. Seurannassa tarkastellaan oleellisimpia muutoksia indikaattoreissa, sekä mahdollisten tehtyjen toimenpiteiden toteutumista, sekä käytännön työstä esiin nousseita onnistumisia sekä kehittämistarpeita.

Suunnitelma päivitetään neljän vuoden välein tai tarvittaessa useammin.

Lähteet

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue

<https://www.hyvaep.fi>

Finlex

www.finlex.fi

Päihdekliniikka

<https://paihdekliniikka.fi>

Sotkanet

<https://sotkanet.fi>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL

<https://thl.fi>

Valtioneuvosto

www.julkaisut.valtioneuvosto.fi